

Umumî haritacılık :

Varşova da toplanan uluslar arası yer bilgileri kongirasında gördüklerim

Yazan : Bin.

İ. Hakkı

Ağustos 23 saat 11 de Polonya hükûmetinin kuvvetli bir surette iştirakile Varşovada Ekol politeknîğin büyük salonunda toplanan 4 üncü Coğrafya kongresi Maarif nazırının heyeti umumiyei, Polonya ve Polonya hükûmeti namına selamlayan nutkile açıldı. Umumî reis Bovman iştirak eden memleketlere, gösterilen alakaya, heyeti umumiye ve bil-hassa her şeyi teminde çok büyük himmet ve fedakârlık gösteren Polonya hükûmetine teşekkür etti. Daha sonra heyeti faale ve Polonya Coğrafya cemiyeti reisi Romer heyeti umumiyei selamladı. Beynelmilel teşkilata dahil Coğrafya cemiyetlerinden İngiltere namına Ceneral Vinter Botan, Fransız profesörü Marton ve Alman murahhası Mecking söz aldılar. Öğleden sonra saat ikiye kadar devam eden bu merasimden sonra azalar cemiyetin ihzar ve tertip ettiği vesaik madalya ve diğer muharreratı aldılar. Harita ve coğrafya sergisi de ikmal edilmiş bulunuyordu. Ekseriyetle müzakera-tın hitamından sonra sergiyi ziyarete gidildi.

24 Ağustostan itibaren kongre, mesaisine dört büyük komisyon halinde devam etti. Hepsi aynı zamanda içtima eden bu komisyonlardan maalesef ben yalnız bir gurubu tamam olarak takip edebildim.

Komisyonlar şunlardı:

Birinci komisyon — Alelumum haritalar. Reisi; İngiliz harita dairesi reisi ceneral Vinter Botan ve Birlik Amerika harita dairesi reisi Ferik ceneral Steese idi.

İkinci reis: Sırbıye harita dairesi reisi Ceneral Boşkoviç, İsviçre harita dairesi reisi Miralay Şınayder ve İsveçli profesör Söderlund idiler. Lehlilerden iki de kâtip vardı.

İkinci komisyon — Coğrafyayı tabii.

Reis: Ştrazburg üniversitesi profesörü H. Banlig, Rus profesörü Şokalski.

İkinci reis: Leh profesörü Mileviç, Fenlandiyalı profesör Tanner, İtalyan profesörü Toniobo, İspanyol profesörü Torroja. Organizatör ve kâtipler Lehli.

Üçüncü komisyon — Etnoğrafi coğrafya.

Reis: İngiliz profesörü Fawcett.

İkinci reis: İtalyan profesörü Gamena Dalmayda, Alman profesörü Klayveg, Leh profesörü Zwaan, Alman profesörü Krebs, İtalyan profesörü Odauti. Organizatör ve kâtipler Lehli.

Dördüncü komisyon — Coğrafya tarihi ve coğrafyayı tarihî.

Reis: İtalyan profesörü Almagya.

İkinci reis: İtalyan Svamberg, Amerikalı Wright. Organizatör ve kâtipler Lehli.

Birinci komisyondaki müzakereler:

Alman profesörü Eckert, coğrafya haritalarında irtisam meselesini mevzuubahs etti. Coğrafya kısımlara ayrılırken haritanın bir kısım olması henüz 20. asırda kabul edilmesine rağmen, haritanın ve haritacılığın iki bin senelik bir tarihi bulunduğunu Arhimet ten itibaren bütün meşhur haritacıları ve usulleri zikretti. Büyük Petolomos ve onun takriben bin

sene devam eden usulü üzerinde biraz tevakkuf etti. İrtisama ilk ilmî şeklini veren bu adam muhtelif irtisamî haritalar yapmıştır ve dünya atlasını ilk olarak vücade getirmiştir. 15. 16 asırlarda tekrar yeni kuvvetli bir itilâ gösteren haritacılık, kutup ve hattı üstüvayi esas alarak şekle ve mesahai sathiyeye sadık olmak üzere haritalar vücade getirildi. 17. 18 asırlarda daha ziyade tenkitler devam etti. Sonra Merkator zaviyeye sadık kalmak üzere harita yapmağı buldu. 18. asır sonlarında modern inkişaf sistemlerinin kökleri bulunmaya başlandı. 20. asırda haritaların coğrafya için olduğu kadar, ve daha ziyade diğer maksatlarda kullanılması asrında haritacılık kendisine mahsus bir yol aldı, ve bu yolda her memlekette büyük adamlar yetişti. Bunlardan bazıları: Amerikada Adams, Barker; İngilterede Melliviş, Hinks; Rusyada Şokalski; Almanyada Hammer, Egert, Hak Vinkel; İsviçrede Şinayder, İmhof; İsveçte Suderlund; Polonyada Lomniki, Romer gibi.

Coğrafya haritalarında mesahai sathiyeye veya zaviyeye sadık kalmak şıklarından hangisinin intihabı daha faideli olacağı suali mesahai sathiyeye sadık kalmak hesabına hal edilmiştir ve bütün iyi coğrafyacılar bunda hemfikirdir. Coğrafyacılar biliyorlarki riyazi olarak en iyi telakki edilen bir şebeke her zaman coğrafî olarak ta en iyi değildir.

Yalnız Egert burada iktisadî mesailin de müzakeresini mevzuubahs ederken, esas olarak mesahai sathiyeye sadık kalmak esası üzerinde kalmakla beraber mahâl ve mevkie göre Merkator sistemine de takrip esası üzerinde muaddel bir şekil gösterdi.

Eskisinden büyük bir fark göstermediği için fazla müzakerat ceryan etmedi. Coğrafya haritalarında esas mesahai

sathiyeye sadık inkişafı olduğu, bazı hususî maksatlar için zaviyeye sadakat esası üzerine Merkator inkişafı yapılabileceği kararlaştırıldı.

Amerikalı prf. Putnius, Meridyen silindirik inkişafına muadil olarak Meridyen ellipskin, (kat'ı nakıs meridyeni) Molluveide inkişafının bir halli hususî olarak kabulünü söyleyerek bunda nısfı küreyi temdit eden meridyenin bir daire olduğunu ve bütün diğer meridyenlerin kat'ı nakısı tam ile teşkil edildiklerini söyledi ve buna göre yapılacak haritalarda ana-sırın makadiri hesabiyesini ve düsturlarını izah etti.

İsviçre harita dairesi reisi Mra. Şnayder İsviçre yeni millî haritalarında kayalıkların tersimi şeklini izah etti.

1922 denberi İsviçre halihazır harita mevaddını ikmâl ve ıslaha çalışıyor. Elde mevcut ve kısmen demode olmuş haritaları zamanın hassasiyetile mütenasip ve istikbale de vefa edebilecek bir hale ifrağ yolundadır. İsviçre askerî harita dairesi bu yolda neler yaptığını ve aldığı neticeleri daha 1931 de Paristeki coğrafiya kongresinde izah etmişti. O zamandan sonra da yine ehemmiyetle bu işle meşgul olan İsviçre harita dairesi kayalıkların münhanilerle gösterilmesi şekli üzerinde çalışmış ve Stereofotogrametri usulile makinelerle otomatik çalışarak 10 000 mıkyaında tersim ettiği haritada kayalıkları münhanilerle ve şimdiye kadar olan usullerden pek çok daha iyi olarak karakterize edebilmiştir.

1934 Varşova coğrafya kongresi arzın tersimini ruznamesine ithal etmiş, ve İsviçreden bu mesele hakkında etütlerinin bildirilmesini istemiştir.

İsviçrede son zamanların noktai nazarına muvafık olarak yeni bir millî harita yapılması hususu proğrama ithal edilmiş

ve parlamentonun tasdikine arz edilmiştir. Bu program birbirinin mütemmimi olarak 1: 25 000 mıkıyasından 1: 1 000 000 mıkıyasına kadar bir çok haritaları ihtiva ediyor. Zarurî ve mühim ihtiyaçlara tekabül etmek üzere dört renkli ve 1: 50 000 mıkıyasında tesviye münhanili harita da yapılacaktır.

Diğer taraftan da lüzuma göre yapılan 1: 25 000 lik haritalar kadastro maksadile yapılan 1: 5 000 ve 1: 10 000 liklerle beraber yürümektedir. 1: 25 000 ve 1: 50 000 mıkıyaslarında geniş Alp sahalarının tersiminde modern haritacılık noktai nazarına göre dikkate itina edilmektedir. İşte buralarda kaya aksamının gösterilmesinde Stereofotogrametrik usulile kayaların münhanilerle yerlerinde ve tamam şekillerine uygun olarak gösterilmesi imkânı hasıl olmuştur. 1923 de başlayan bu yolda taharri ve tetkikler amelî sahalarda kıymetli tecrübeler kazandırdığını söyliyerek bu şekilde yapılmış haritalarını gösterdi. Bu haritalarda kayaların gayri muntazam avarızını dolaşan münhaniler hakikaten kayalar hakkında çok iyi fikir veriyordu. Bizde de Manisa kayalıklarının fotogrametri usulile ve münhani ile tersimi yapılan işi de iyi netice vermektedir.

Bu mesele üzerine kayaların görünen şekillerine göre manazirî bir fikir vermek üzere haritaya geçirilmelerinin mi, yoksa herhangi bir arızai tabiiyye gibi münhanilerle iraesinin mi muvafık olacağı münakaşa edildi. Kayalıklar hususî ehemmiyetleri itibarile tabiatlarına vukufun kıymeti mevzu bahs oldu. Bundan sonra mevzuubahs olacak Fransa haritaları hakkında söz söyliyken Ceneral Boşkoviç ve Şinayder kayalıklardan bunların eşkâline uygun olarak geçen mühanilerin gayri tabiiliği bunların kayalık olduğunu göstermeğe

kâfi oldukları gibi, burada münhanilerin de glasiyeler gibi ayrı bir renkte gösterilebileceğini ve münhanilerle avarızı arziye gibi gösterilmelerinin en iyi şekil olacağını söylediler ve buna karar verildi.

Ceneral Boşkoviç Fransanın 1: 20 000 ve 1: 50 000 mikyasındaki dağlık mıntakada münhanilerle gösterilen münferit kayalıkların ve kütle halindeki kayaların çok iyi ifade edildiğini, birbirleriyle eşkâl itibarile müşabeheti olanların aynı tabiatta kayalar olduklarını bile fark ve temyiz kabil olduğunu izah etti.

Askeri coğrafiya dairesinin askerî ve tüccarî olmak üzere iki tabı yaptığını, tüccarî olan 1: 50 000 mikyasındaki tabının her şeye kifayetile beraber 1: 20 000 olan askerî tabının fevkalâde dakik olduğunu izah etti

Aşıl Bardano, İtalya koloni haritalarını izah ederek İtalyanın resmî koloni haritalarının bir kısmının jeometrik tarzda alınan muntazam haritalardan, ve kısmı azamının tesis edilmiş astronomik nokata müstenit güzergâh haritalarından, çöl hakkında malûmatı gösteren umumî haritalardan ibaret olduğunu söyledi.

Koloni arazisinin vüsatine göre haritasının az veya çok yapılabildiğini, 118,000 kilometre mürabbai olan Eritre müstemlekesinin muntazam surette haritasının alınmış olduğunu ve Trablus mıntakasının Ak denize mücavir olan kısmının dakik surette haritasının yapılmış olduğunu, Somali mıntakasının haritasının umumî olduğunu, bunlar kadar dakik olmadığını söyledi.

Ve kolonilerin muntazam haritasının ahz ve ikmalî uzun süreceği cihetle mıntakanın bir an evvel haritasına malik olmak maksadile bütün kolonilerin 400 000 mikyasında (ve

2 derece tulden 2 derece tule kadar mesafe uzunluğunda) istikşaf haritasının yapıldığını,ve bu işin oldukça ilerlediğini, az zaman sonra bu haritaların ikmal edilmiş olacağını söyledi.

Bunlarla beraber askerî maksatlarla, züraî maksatlarla, kesafeti nüfusa göre hususî karaktere malik bazı mıntakalarda icabı hale göre 1: 100 000, 1: 50 000, 1: 5 000 mıkyaşlarında harita yapılmaktadır.

Bu karaların denizlerinde de Cineve hidroğrafi enstitüsü deniz haritalarını yapmaktadır.

İstikşafı ve muntazam olarak geniş mıntakalarda yapılan harita işlerini, Floransada askerî harita dairesi yapmaktadır.

Romada müstemleke nezaretinde coğrafiya dairesi demonstratif ve umumî mahiyette coğrafiya haritaları yapmaktadır.

İtalya harita dairesi reisi ferik Ceneral Espinoza, İtalya askerî harita dairesinin faaliyetinden bahsetti. Hulâsaten arz ediyorum:

Nirengi kısmı:

Venedik ve Göbelyanın verdikleri ile İtalyanınkilerini mukayese ve revizyon. Trablusta yapılacak 1: 100 000 mıkyaşlı harita için nirengi teşkili. Sicilya adasında gravimetrik tahariyatı ve rakkas mesahası. Bütün şimalî italyada sahrayı miknatisi inkişafatı (beş yüz istasyon). Venedik civarındaki birinci derecenin revizyonu ve Trantoda yeni tesis edilecek nokat için istikşafat.

Beynelmilel Longitude tayini işlerine iştirak.

Topografya kısmı:

Marebonten civarının haritasının ahzı, Borigasyon grossetana harita ahzinin başlanması ve inkişafı, Parmimogliya ve lagona venedik civarlarında harita ahzına devam.

Sicilya civarının büyük mikyasla haritasının ahzı.

5 paftalık 1: 100 000 mikyasında Serenaik ve Küfra civarlarının haritasının ahzı.

Ege denizinde İtalyan işgalindeki adaların haritalarının ahzı.

Bütün manatıkı milliye'nin 25 000 lik haritasının revizyonu.

Fotograf kısmı:

Saletoy tarafından üniversal santoni rödresman aletinin ikmali.

Monblânın Valeldaosta civarında ve bir çok yerlerin de fotoğraflarının ikmali.

Bir havaî nirenginin ikmali.

Glasiyelerin ahzı ve Rodresman ile istikşafı.

Kartografi kısmı:

1: 100 000 mikyasında Rodosun yeni haritası, 1: 300 000 mikyasında güzergâh haritası, 1: 50 000 mikyasında harp haritası, 1: 1 000 000 mikyasında altı paftalık Roma imparatorluğu haritası, Yeni Liba hudut haritası, İtalyanın 1: 500 000 mikyasında ipsometrik haritası, Trablusun 1: 100 000 mikyasında yeni haritası.

Vaşington Jeoloji kongresi için İtalyan konsolosunun jeolojik haritası.

Polonya harita dairesi reisi Miralay Zilenyeviski, Polonya askeri coğrafiya enstitüsü harita faaliyetini şöyle izah ediyor:

Üç memleketten arazisi iade edilerek teşkil edilen polonya üç muhtelif esas ve kıymette olmak ve birbirleriyle hiç alakası olmamak üzere bir polonya haritasının mevcut bulunduğunu görmüş ve:

Evvela inkişaf esasını tevhit ve arz makadiriinden Besse-
lin miktarlarını almış ve hemen bu üç muhtelif haritadan

tahvil suretile, evvelâ memleketin 1: 100 000 mıkyaasında bir haritasını yapmış, şimdi de 1: 25 000 mıkyaasındakini yapmakla meşgul. Bu haritalarda bulunan farkları daha evvelce arz etmiştim.

1: 25 000 den maada mıntakavî olarak 1: 10 000 ve 5 000 mıkyaalarında da haritaları vardır ve bunları tevsi ediyorlar.

Polonyahılar arzî fotogrametriyi dağlık menatıkta çalıştırıyorlar. Yapılan işlerini gördüm. Aldıkları netice iyidir. Memleketlerinin yüzde yetmiş beşi hemen düzlük olan Lehliler, havaî fotoğrametride bilhassa Rödresman âletinden istifade ediyorlar. Havaî fotoğrametri faaliyeti her sene muzaaf bir tezayütle ilerlemektedir.

Eski Rusya mıntakasında yapılan irtifa tayini ile, Almanların yaptıkları arasında sekiz metre kadar bir fark bulunmuş ve Rusların sajen üzerine giden sistemlerini metreye tahvilde münhanilerin 2.80: 3 metre hatalı olarak tersim edildiği görülmüş, bu sebeple bütün tesviye işini yeniden yapmak zarureti hasıl olmuş.

Polonyahılar topoğraf ve nirengi zabitlerine, coğrafiyadan harita yaparken mıntakalarında dikkat ve işaret etmeleri, yazmaları lâzım gelen hususâtı ufak ve matbu bir muhtra halinde kendilerine vermişlerdir. ayrıca her zabite de resmî olarak 9×12 ebadında Seiss İkon ve ya Volklander sisteminde fotoğraf makinesi veriyorlar. Harita zabitanı, mıntakasının coğrafiyasını ve jeolojisini yazmak, şayanı dikkat avarızı, insanlarını, eski âsârı, abidatı ve şayanı kayt mebaniyi ve müessesatı fotoğraflandırmakla da mükellef tutulmuşlardır.

Lehlilerin mesaha tayyaresi olarak üç motörlü Fokker sisteminde ve fakat kendi imâlleri olarak bir tayyareleri vardır. Hava kamarası olarak Zaysın kamarasını kullanıyorlar.

Umumiyet itibarile topoğraf ve kartoğraf mesaiseri iyidir. Fotoğrametride de epeyce iş yapmışlardır. Benim harita daire-sini ve fotoğrametriyi ziyaretim esnasında, fotoğrametri ile havaî nirengi işini tecrübe olarak yapıyorlardı. Köprülenen 16 : 17 kilometrelik bir mıntakada müvazeneden evvel mevzi hatası 0.50 : 3 metre olarak tesbit edilmiş. Bu mesafenin ortasında ikinci malûm bir noktaya bağlanırsa mevzi hatası 2 metreye düşüyor. Mamafih alelûmum hata menbaı olarak resimlerine ve intihap edilen noktaların halile müş'irlerin vaz'nın isabet ve ademi isabeti olduğu tahkik edilmiş ve birbirlerine yakın olmakla beraber başka başka insanlar başka başka neticeler almışlar. İrtifa hatası 10 metreye kadar varıyor.

Muhtelif menbalara ait olan haritalarında tam bir insicam yoktur. Kısmen iyi topoğraflara da malik iseler de, yeni yapılan işlerinin de hepsi bir kıymet ve kıyasta değildir. Onlarda da topoğraf mesaisine en iyi nümuneyi fotoğrametri mesaisi veriyor. Varşova şehrinin planı dahi tam bir sıhhatı haiz değildir.

Lehlilerin kartoğraf şubesi ve teşkilâtı çok iyidir ve şayanı imtisâldir. Lehliler kartoğraf şubesini vasatî 20 şer kişilik guruplara ayırmışlardır. Her gurubun başında şef olarak bir zabıt bir de onun muavini vardır. Bu ikisi bütün işlerden ve işlerin tarzı cereyanından mes'ul ve fakat maiyetlerinde ücretle çalıştırılan sivil kartoğraflara da tamamilen hâkimdirler. Kartoğraf şubesinde âmir ve şef olarak çalışan bu zabıtların hepsi nirengiye vakıf ve topoğrafyada filen senelerle çalışmış, haritacılığın her türlü aksamında iyi malûmat sahibi ve fikri coğrafi ile mücehhez kartoğrafî usulüne iyi aşına zabıtlardır.

Bunlar maiyetlerindeki ücretlileri yetiştirmek ve çalıştırmakla, yani topoğraf işlerini kartoğrafi ettirmekle mükellef oldukları, gibi şahsen de ayrıca kendilerine verilen bir sahayı tetkik ve tettebbu, ve neticei tettebbularını kitap ve harita olarak intişar ettirmekle mükelleftirler.

Meselâ bir kartograf gurup amirine Romanya ve Romanya haritalarını tetkik, Romanya hakkında askerî, iktisadî, fizikî bir tettebbu, ve bütün Romanya haritalarının cem ve tasnifi ile bunlardan yüz bin mıkıyasında bir harita tanzimi vazifesi veriliyor. O zat icabeden zaman içerisinde bu tettebbuunu ikmâl ile iyi bir kitap ve nefis bir harita meydana getiriyor ve artık o zat harita dairesinde Romanya umuru mütehassısı addediliyor, Romanyaya ait her türlü vesaik ona tevdi oluyor ve her türlü malûmat ondan soruluyor . Böylelikle Lehliler harita dairelerinde her memleketin umumiyeti ve coğrafyası hakkında birer mütehassıs ve kendi umumî maksatları dahilinde o memleketin bir haritasını meydana getirmekle o memlekete ait bütün haritaları ve malûmatı da toplamış bulunuyorlar. Şu suretle kartoğrafi şubesi bir taraftan memleket dahilinde kendi topoğraflarının yaptıkları haritalarla çalışırken, diğer taraftan hariç haritacılık âlemini de ihmâl etmiyor. Onlarıda takip ediyor.

Bir çok şubat ve anasırı fenniye'nin tam bir ahengi mesaisi olan haritanın, son mesai ve intişar safhası kartoğrafi ve matbaa kısmıdır. Bu kısımlar iyi bir hâl ve şekilde bulunmadıkça nirenginin dakik hesabı, topoğrafın göz nuru emeği hep boşa gidiyor demektir. Netice kartoğrafi mesaisile tettevvüç ediyor.

Bu sebeple kartoğrafi mesaisine, bütün harita ile iştigâl eden devletler lâıyk olduğu derecede ehemmiyet vermişler, bilhassa kartoğrafi amirlerinin yüksek bilgi ve ince bir görgü

ile mücehhez bulunmalarını t'emin etmişler. Coğrafiya sergisinde -ki en iyi tabirile harita meşheri idi- kartoğrafi itibarile en yüksek dereced bulunanlar, en yüksek mevkii alıyorlardı. Bununla nirengi ve topoğraf mesaisinin kıymetini tenkis değil, derin hesabata, fikrî yorgunluğa istinat eden nirengi işile bin zahmet ve meşakkatle kızgın güneş altında yalçın kayalar üstünde göz nuru dökülerek meydana getirilen topoğrafya mesaisine uygun olacak, ona revnak ve letafet verecek bir kartoğrafi ve matbaa işinin mutlak lâzım olduğunu, ve işte Avrupanın haritacılıkta ileri memleketlerinde, bunun ne suretle temin edilmiş bulunduğunu arz etmek istiyorum.

Prf. Şokalski, Rusyanın yeni meydana getirdiğ ipsometrik haritalardan bahsetti:

Avrupayı Rusîde iyi bir nivelmana istinat eden bu işin, iyi ve muntazam gittiğini irtifaatın renklerle de olsa dakik denecek kadar iyi bir şekilde gösterilebildiğini, fakat Asiyayı Rusîde bir çok tabii müşkilâtla karşılaştığını, ve maalesef tam sıhhati haiz bir ipsometrik harita meydana getirilmediğini ve şimâl mıntakasının meçhuliyeti itibarile muhtelif istikametlere olmak üzere oraya üç sene zarfında sekiz heyet gönderildiğini, ve her gelen heyeti fenniye'nin yeni malûmatlar getirmesi sebeble o mıntakaya ait neşriyatın ve haritaların sür'atle değiştiğini söyledi.

Yine Prf. Şokalski, ikinci konferansında kutbu şimâlî etrafında kendi riyaseti altında ve Amerikanın muaveneti मद- diyesile yapılan tetkikten bahsetti. Kendisinin de iştirak ettiği bu mesaide çekilen müşkilâtı, iktiham edilen fedakârlığı izahla lüzum görmemekle beraber arkadaşlarına gayret ve fedakârlıklarından dolayı beynelmilel kongre huzurunda bir daha teşekkürü vazife bildiğini söyledi, ve bu yolda fedayi can

edenlerin hatıralarını tebci edti. Bu tetkik neticesi olarak o mıntakanın 1: 1 000 000 mıkıyasında bir haritasının tanzimine muvaffak olunduğunu, ve Sibiryanın şimali şarkisinde eski haritalarda bir yığın halinde gösterilen dağlık mıntakaya nufuz edildiğine, ve onu hutut ve teferruatile tayin ve tesbite muvaffak olduklarını söyledi. Kanada şimalinde yaptığı tas-hihler uzun münakaşayı mucip oldu. Fakat bir neticeye ikti-ran edemedi.

İsveçli harita ve coğrafiya âlimlerinden Suderlond, sveçin çok güzel yapılmış coğrafiya atlaslarını gösterdi, ve bunlar üzerinde izahat vererek coğrafiya atlaslarında her rengin bir maksada tahsis edilmesinin ve bu rengin koyuluk ve açıklık tefavütile de ona ait kesafet kudret ve çokluğun gösterilme-sinir. muvafık olacağını ve, böylelikle bir harita üzerinde aynı zamanda bir çok maksatlarla mutalaat yapılmak kabil olabi-leceğini izah etti. Çok yüksek bir matbaa işi olan bu tarz, maalesef her tarafda da tamam kabili tatbik değildir.

Münakaşaya iştirak eden profesörler, bu noktayı değil, fa-kat bunun, mektep hayatı ve tahsili için tehlikeli olacağını söylediler.

Suderlond, mektep atlaslarile, esas maksadı ilmiyi ihtiva etmesi lâzımgelen büyük coğrafiya atlaslarının ayrı ayrı ol-maları lüzumunu, ve mektep atlaslarında tahsili kolaylaştır-mak için daha fazla vuzuha yer verilmesi lâzım geldiğini izah etti, ve bu esas üzerinde müttefik kalındı.

Prf: Marton, millî Fransa coğrafiya cemiyeti tarafından ih-zar ve tertip edilen büyük Fransa atlaslarından bir haritayı teşhir etti. Fransaya ait her türlü malûmatı harita ve grafik halinde bu atlasın ihtiva edeceğini beş senede ikmâl olunaca-ğını, birinci senede dört defa dörder harita olarak intişar etti-ğini, bunların arazi müsennemini ve nüfus kesafetini göste-ren kısımları olduğunu söyledi.

Almam Prf. Herman Hak, beynelmilel neşriyattan olarak Stieler in atlasından bahsetti. Hak kendisinin bu atlasın birinci kısmında coğrafiya ilmi ve haritacılık fenni esaslarına uygun olarak şimdiye kadarki inkişafatın mahselesini umumî ihtiyaç noktai nazarından tetkik ve yalnız bir milletin değil bütün milletlerin ihtiyaçlarına vefa edecek şekilde tertip ettiğini, ikinci tarihî kısmında yüksek bir nazarla kartoğrafi tekâmülâtın petelomostan bu günkü beynelmilel 1: 100 000 lık haritalara kadar inkişafatın seri halinde bütün safahatı gösterildiğini üçüncü ve son fasıl olarak ta yüz senelik tecrübenin tün semereleri göz önünde tutularak haritaya beynelmilel bir karakter verilmesine atfı ehemmiyet edildiğini ve haritadaki isimlerin ancak ait olduğu memlekette söylenen isimlerle ve beynelmilel latin harflerile yazıldığını söyledi.

İtalyan Prf. Atitodosi, Turing kulubun bu maksatla yptığı haritalardan bahsederek:

1914 de teşekkül eden İtalyan turing kulubünün faal olarak 425 bin mevcudu olduğunu ve İtalya turing kulubünün dünyanın en kuvvetli cemiyeti olduğunu söyledi. Mütezayit faaliyetlerle ilerleyen İtalyan turing kulübü turizme ait bütün işlerle meşgul olmakla beraber coğrafi olarak müteaddit neşriyatı bulundvğunu, mecmuaları, salnameleri, güzergâh haritaları, seyyahin rehberleri mevcut olduğunu, coğrafiya ve topoğrafya haritaları yaptığını söyledi ve bu maksatla yaptıkları çok güzel haritalardan nümuneler gösterdi. Bu haritalardan dairemizce istifade edimek üzere nümuneleri beraber getirdim.

Yine bu maksatla 1927 de beynelmilel olarak neşrine başladıkları umumî atlasın bu sene içinde ikmâl edileceğini söyledi. 60 broşürü ihtiva eden bu atlas hakkında izahat verdi.

Fransız Prf. Libolt, Avrupa elektrik haritalarından bahsetti. Elektriğin bu günkü hayatta mevkii itibarile mevki, vaziyet ve kudretlerinin bilinmesindeki faideyi izah ve bu haritaların mevcudiyetile bu mühim mes'ele üzerinde fikri beşerin daha esaslı olarak meşgul olabileceğini ve bunun bir çok yerlerde tabiî kuvvetlerden istifadeye saik olduğunu izah etti.

Rus Prf. Molyef, Rusların tertip ettikleri büyük cihan atlasını gösterdi ve bunun hakkında izahat verdi.

Tabiî, iktisadî ve politikî coğrafya maksatlarının temini düşünölen bu atlas, 43×53 ebadında her iki tarafına da harita basılmış 150 yapraktan ibaret olacaktır. Bu haritalar toptan olduğu gibi perakende ve kısım kısım da satılacaktır. Üniversal olarak bu atlasın istihzaratı için teşkil edilen merkezî komite tarafından her şey ikmâl edilmiştir. Bu atlasla Avrupa mintakası 1: 2 000 000, 1: 3 000 000 ve Asyanın içtimaî olarak ehemmiyetli menatıkı yine 1: 3 000 000 diğör Asya aksamı 1: 5 000 000 ve 1: 7 000 000, Amerika ve Afrika 1: 10 000 000 fakat birlik Amerikanın bazı aksamı 1: 5 000 000 ve Avusturalya da 1: 5 000 000 olarak tersim edilecektir.

Umumiyeti itibarile atlasın mevzuatı ve muhtelif maksatlara ne suretle vefa edebileceğı hakkında izahat verdi ve nümuneler gösterdi.

İsveçli Prf. Suderlont, etnoğrafi haritalardan ve bunlarda bilhassa nüfusu ve nüfusun tarzı tevezzuunun gösterilmesi şekillerinden bahsetti. Nüfus tevezzuunun tabiî coğrafiya ile sıkı alâkasını ve bunun ehemmiyetini izah etti. İsveçlilerin bu hususu en bariz olarak beher bin nüfusun ufak murabbarlarla renkli olarak harita üzerinde bulundukları mahalde tersim ile göstermeğö muvaffak olduklarını söyledi ve bu şekilde yapılmış haritalarını gösterdi.

Nufusun bu şekilde haritalar üzerinde gösterilmesi muvafık olacağı kabul edildi.

Rus Prf. Baranski, Rusların iktisadî maksatla yapılmış haritalarından bahsetti. Ekseriya mintakavî ve bir hususî iktisadî esası ihtiva eden bu haritaların istatistik ve coğrafi taksimat haritalarından ayrı olduğunu ve aralarındaki farkı izah etti. Rusların istatistik haritaları olmakla beraber bilhassa iktisadî haritalara ihtiyaçlarını söyledi. Bu haritalar ilmî ve amelî hallere göre iktisadî branşları gösteriyor ve birbirleriyle olan münasebetlerini işaret ediyor. Bu haritalar şunlardır:

1 — Sanayi haritası; Alelumum sanayiînin tarzı tevezzuunu ve miktarını gösteriyor.

2 — Mintakavî harita; muayyen bir mintakanın iktisadî branşlarını gösteriyor. İklim, tabiatı arazi, muhiti coğrafice ihtiyaç ile münasebetlerini işaret ediyor. Şu halde iktisat branşlarından maada bu hususat ta haritada işaret edilmiş bulunuyor.

3 — Tavizat haritası; muhtelif sanayii istihsaliyenin ve mevedı züraiyeinin tevzi hâl ve vaziyetini gösteriyor.

4 — Bilahassa bazı mühim mesailin sureti hususiyede mutalâasını istihdaf eden haritalar.

5 — Züraî harita; ziraat ve ormanları gösteriyor.

Bu haritaların umumiyet itibarile mıkyaıları 1: 100 000 dir, ve daha kesif mintakalarda ihtiyaca göre ufak parçalar halinde daha büyük mıkyaıta olarak da yapıılıyor. Bütün Rusya 2500 iktisadî mintakaya ayrılmış.

Rus Prf. Şokalski, Karadenizde Oseanoğrafik tetebbülerinden bahsetti.

Bu işe 1923 de başladıklarını ve tetebbülerinde oseanoğrafî fizik ve biyolojik maksatlar takip ettikleri ve kendi riyaısetinde bir heyetin 1924, 25, 26, 27 de bir hidroğrafî gemiıle Karadenizde çalıştığını anlattı.

Biyolojik mutalaatın esası olarak Sivastopol ilim akademisi Biyolojik istasyonu tarafından yapıldığını, istasyonlarda yapılan bütün rasadatin toplanmış ve mutalaa edilmiş bulunduğunu söyledi.

Bütün derinlikler, Lokas makinesile ölçülmüştür. Deniz dibinin müsennemi, umumiyeti itibarile 1890-91 de Spindler oseanoğrafik heyeti seferiyesinin tetebbüünden sonra malûm olmuştur.

Bizim mesaimiz Bulgaristanla Anadolu arasındaki kısımda değişiklikler göstermiştir. Evvelce de buralarda sondaj noksandı.

Kırım ile Tuna arasındaki kısımda da sahil platformunun dar olduğu tesbit edildi. En derin yerinin umku 2244 metre olarak bulunmuş, muayyen aralıklı muvazi kolonlar üzerinde sondaj yapılmış, Kırım ile Tuna arasındaki az derin mıntakada kışın su sathının harareti tahtessıfır 12:10 olarak tesbit edilmiştir. Her sene muntazam olarak deniz üzerinde buz tabakası teşekkül ediyor. Yazın da + 28:29 santigrada kadar hararet yükseliyor. Derinliğe doğru derecei hararet tebeddülâtını gösteren bir tablo da yapmışlar. Bu tabloya nazaran deniz sathında hararet + 13 santigrad olduğu halde, 100 metre derinlikte + 7,95 ve 1000 metre derinlikte + 8,93; 2000 metrede + 9,00 derecedir.

Karadeniz sularının harekâtı hakkında henüz kendilerini tatmin edecek netice alamamışlar.

Macar harita dairesi topoğraf şubesi müdiri kaymakam Teleki, kendilerinin tertip ettikleri etnografik haritayı gösterdi; kesafeti nüfusu haritada renklerle gösteren bu usul eskidenberi malûmdur. Üzerinde fazla münakaşa olmadı. Sunderland'un murabbalarla gösterme usulü bundan daha iyi görünüyordu.

Leh Prf. Viktor Ormiki, dinamik nüfus kesafeti haritalarından bahsetti:

Umumî olarak kesafeti nüfusu gösteren haritaların istatistikî mahiyetten harice taşamadıklarını, hâlbuki yalnız bunun tamam bir mana ifade edemeyeceğini söyledi. Dinamik haritalarla nüfus tahavvülât ve harekâtı meselesinin bütün ana-sırını nazarı itibara almak maksadı takip edildiğini söyledi. ve gösterdiği haritada 1931 deki nüfus sayımını esas alarak bunda 1921:31 senesine kadar 10 senelik zaman zarfında tahavvülâtı gösterdiğini ve bu tahavvülâtın hem eşkâli umumiye ve hariciyesini, hem de eşkâli dahiliyesini şehirlerden köylere veya köylerden şehirlere doğru olan tahavvülâtı gösterdiğini söyledi.

Köy ehali: renkli olarak gösterilen nüfus kesafeti, haritanın arka kısmını teşkil eder. 10 sene zarfındaki tahavvülât şakulî çizgilerle ve tezayüt eden kesafetler de azalan mıntakalardan ufkî çizgilerle gösterilir. Aynı zamanda ne kadar eksildiğini veya arttığını da gösterir. Tahavvülâtın derecesi, bunu irae eden çizginin kalınlığı ile gösterilmiştir. Şehir ahalisi için de 10 sene zarfındaki tahavvülât, köyler için kabul edilen usulde gösteriliyor. Buna mukabil dahilî tahavvülâtın gösterilme şekli değişiyor. Bu şekilde yapılan haritalar üzerinde şehirlerde ve köylerde nüfusun vaziyeti ve harekâtı tamam görölerek tahlilî mutalaa imkânı hasıl oluyor.

Ceneral Boşkoviç, Yugoslavyanın fotoğrametri ile 20 senedir meşgul olduğunu söyleyerek yaptıklarını anlattı. Arzî olarak yaptıkları işleri, rödresman işlerini izah etti.

Arzî ve havaî kıymetlendirme âletleri olduğu gibi hususî tayyareleri de vardır. Ve son sene zarfında yapılan Mültipleksten de

hemen bir tane almışlardır. Bu işin derecei sıhhati münakaşasını yaparken, fotoğrametri aleyhtarlarının şimdiye kadar söylediklerinin aksine olarak fotoğrametrinin 25.000 den küçük mıkyaşlara çok iyi tekabül ettiğini, ve fakat daha büyük mıkyaşlar için kâfi gelemediğini, kendilerinin tecrübelerinin bunu böyle gösterdiğini söyledi. Bu, tamamilе gayri varit iddia üzerine, biraz sertçe münakaşaya başladı. Almanlar çok dakik olarak memleket haritasını yaparken 1: 5 000 mıkyaşında havaî fotoğrametriden istifade ediyorlar. Aldıkları netice derecei sıhhat itibarile topoğraf mesaisine üstün olduğu merkezindedir. Almanlarda, 25 bin mıkyaşı için derecei sıhhat hududu tayin edilmemiştir. Daha büyük mıkyaşlarda derecei sıhhat hudut ve düsturları tamam ve muayyendir.

Prf. Gruber, bütün Almanyada alınan neticenin büyük mıkyaşlar için çok müsait olduğunu ve üç ay evvel Londra da toplanan, kendisinin de iştirak ettiği, Jeometri kongrasında bu hususun uzun boylu münakaşaya edilerek bütün büyük mıkyaşlar ve arazi ve kısmen de şehir kadastrosu için havaî fotoğrametrinin tamam kifayetine müttefikan karar verildiğini söyledi.

Ceneral Boşkoviç tekrar noktai nazarında ısrar edince, İsviçre harita dairesi reisi Miralay Şinayder, söz alarak meseleyi bütün teferruatile hem riyazî ve hem tecrübevî olarak mevzuubahsetti. Muhtelif müesseselerin buldukları neticeleri söyledi ve tesbit edilen hata formülünü kara tahtaya yazdı. Ceneral Boşkoviç, tekrar bunların hepsi doğrudur fakat biz de bu neticeye vasıl olduk dedi. Heyeti umumiyenin hasıl ettiği kanaat, Yugoslavyalıların fotoğrametride, usule tamamen hakim olmadıklarıdır.

Bir Alman profesörü, Etnoğrafik haritalarda her milleti bir renkle ve fakat kesafetine göre açık veyahut koyu olarak göstermek muvafık olacağını söyledi ve bu fikir kabul edildi.

Tek bir millettten ibaret memleketlerde ve haritalarda, o memlekete ait harita üzerinde kesafeti muhtelif renklerle göstermek kabildir.

Belçikalı Prf. Van Ost, Belçikadaki havaî fotoğrametri faaliyetinden bahsetti: Alelumum büyük mıkıyaslı haritalar yaptıklarını ve bunda azamî derecede sıhhat ve sürat elde ettiklerini ve 10,000 mıkıyasında dağlık bir mıntakada azamî olarak tefazulu irtifa hatasının 0,20 metre olduğunu, mevki hatasının şayanı kayt olamayacak kadar az olduğunu söyledi.

İşlerini ve eserlerini görerek, iyi mutalaa ve tetkik ederek, kendilerinden hiç bir suretle geri değil, fakat bilhassa topoğrafik tersim itibarile ileri bulunduğumuza kanaat getirdiğim Yugoslavya haritaları hakkında Yugoslavya harita dairesi reisi Ceneral Boşkoviç izahat verirken, eskiden Avusturya arazisinden olan Sırbistanın şimâl kısmının haritasını yeniden yapmak zaruretinde kaldıklarını, ve bu kısımdaki Avusturya haritalarının kâfi derecei sıhhatde bulunmadığını söylemesi, ve o haritaları tanıyan ve fakat Yugoslavların umumî hars itibarile geri oldukları kanaatinde bulunan bir kısım profesörlerin itirazını mucip oldu. Ceneral Boşkoviç aynı mıntakanın hem kendileri hem de Avusturyalılar tarafından yapılan haritasını ortaya koydu. Münakaşa bidayetinde mevcut bulunmayan İsviçre harita dairesi reisi Miralay Şinayder, kendisinin daha evvel bu meseleye muttali olarak tetkikat yaptığını, ve tetkikatı neticesi Yugoslavya haritalarının Avusturya haritalarına faik olduğu tebarüz ettiğini söyledi. Bu hüküm

üzerine ve teşhir ettiği işlerin oldukça bereketli bulunmasile Yugoslavya, coğrafya kongresinde bilhassa haritacılık itibarile kendisine iyi bir mevki temin etti.

Rus Prf. Şokalski, Pamirin yüksek dağlık mıntakasının tettebbuu maksadile, ve Amerikalıların maddî yardımlarile, bir heyeti seferiyenin üç sene çalıştığını söyledi. Kâmilten buzlarla kapalı olan bu mıntakada yazın en sıcak zamanında bile derecei hararet tahtessıfır 40 : 50 imiş. Heyeti seferiye, nihayet bir yere kadar vesait ve malzemesile gidebilmiş ondan sonrası için insandan istifade etmekten başka çare kalmamış, insan sırtlarında olarak gıdalarını, âletlerini ve lâzım olan her şeylerini glasiyeler üzerinde 40 kilometrelik bir mesafeye daha nakledebilmişler, yürürken bir çok telefat olmuş, sarp glasiyeler üzerinde bin müşkilâtla ve ip atup tırmanmak suretile nihayet bir yere kadar gelebilmişler. Oradan daha ileriye ve en yüksek noktaya gitmek üzere her biri üç mütehassıstan ve diğer insanlardan mürekkep üç ekip teşkil etmişler, takriben 25 : 30 kilometre uzakta olan bu mahâlle gitmek üzere teşkil edilen bu ekiplerden birisi hareketten biraz sonra kâmilten hastalanmış, ve kısmen donmuş, ve diğer ikisinden de birer kişi hastalanmışlar ve geriye gönderilmişler; ikişer kişilik olarak yola devam eden ekiplerden birisinden, yine birisi hastalanınca tek kalan öteki ekipe iltihak etmiş, bir müddet yol aldıktan sonra bir glasiyeye attıkları ip çözülerek biri düşmüş ayağı kırılmış, son kalan ekipin de mevcudu bu suretle ikiye düşmüş, daha bir müddet sonra biri de hastalanmış, ve böylece üç ekipten tek bir adam kalmış, mamafih bu adam mahalli maksuda vasıl olmuş ve rasatlarını yapmış; fakat her iki ayağının dört parmağını kaybetmiş. Üç senelik bir emek ve bu kadar fedakârlıktan sonradır ki ilim dünyasınca Pamirin glasiyelerini tanımak imkânı hasıl olmuş.

Politeknikğin dört büyük salonunda aynı zamanda yüzlere balığ olan bu konferansları bir kişinin takip edebilmesine imkân yoktu, ve maalesef hepsini birden takip edemedim.

Heyeti umumiyesile konferanslar üç dürlü idi. Birisi büyük profesörlerin geniş ve esaslı tetkikleri mahsulü olan ve çok istifadeli konferanslar, diğeri henüz yeni yetişen ve fakat sağlam, kat'i, mütebellir bir ilim mevcudiyetinden ziyade azmi gösteren konferanslar, üçüncüsü hemen kâmilen Polonyalıları ait olan kısımda bazı profesörlerin genç coğrafyacıları teşvik ve tergip için muayyen bir mevzu üzerinde etüt yaptırarak kürsüye sevkettiği genç coğrafyacılar ve bilhassa muallimlerdi.

Polonya arazisi hemen kâmilen coğrafyanın her dürlü aksamı noktai nazarından Almanlar, Ruslar, Avusturyalıları tarafından etüt edilmiş olmasına ve bu malûmatın elde mevcudiyetine rağmen Polonyalıları kendi ilim adamlarile memleketlerini tekrar karış karış ve kemali dikkat ve ihtimam ile etüt etmişler, bazı tetkiklerinde Alman alimlerle aynı neticeye vasıl olmuşlarsa da fizikî ve etnoğrafî bazı cihetlerde daha başka neticeler elde etmişlerdir.

Polonyalıları coğrafî bilgi itibarile kuvvetli iseler de bu son on beş seneyi kendi memleketlerini geregi gibi tettebbua hasırttiklerinden âlemi harici ile iştiğale vakit bulamamışlardır. Polonyalı coğrafya profesörleri memleketin hemen her tarafını karış karış bütün avarızile, hususiyetile kendi oturdukları evlerinin odaları gibi tanıyorlar. Haritadan eyi anlıyorlr, her dürlü haritayı, en küçük mıkyaşlı muğlak ve en mütekâmil bir haritadan, en basit bir krokiye kadar her dürlü haritayı hakkile mutalaa ve araziye tatbik edebiliyorlar.

Bundan sonraki coğrafî faaliyetlerini başka memleketlere ve bilhassa bize tevcih etmeleri de çok muhtemeldir. Her coğrafyacı gibi Polonya coğrafyacıları da gezmeyi, icabederse her dürlü mahrumiyetlere katlanarak gezip görmeyi mesleklerinin en tabii icabı olarak telakki etmişlerdir. Polonya haritacıları ve profesörleri ile harita dairesi yekdiğerine memzuç ve mümteziç gibidir.

Kısmen hulâsa ettiğim bu konferans ve kararlardan maada her memleket profesörlerinin ve coğrafyacılarının kendi memleketlerine veya onun bir kısmına ait olmak üzere bir çok etütleri vardı. Bu etütlerin hepsini ilim heyetine arz, eserlerinin yapılış şeklini, usullerini izah, ve vasıl oldukları neticeyi bildiriyorlardı. Üzerlerinde ekseriyetle münakaşa yapıyor, bir ilmî karara raptediliyor, bazıları sadece dinleniyordu.

Bunun haricinde olarak ta büyük memleketler coğrafyacılarından bazıları iştigal sahalarını memleketleri hududunun haricine tevsi ediyorlar, dünyamızın tamam bilinmiyen aksamını ilim alemine tanıtıyorlardı.

Fransız profesörlerinden bir kısmı da avamil ve müessirâtı coğrafiyeyi tetkik yolunda mesai sarf etmişlerdi. Geniş malûmata, vukuf ve tecrübeye de ihtiyaç gösteren bu işde, Fransız profesörleri oldukça muvaffak olmuşlardı.

Kongranın devamı müddetince harita ve coğrafya mefhumunu kavramış, Arzımızın her köşesi hakkında oldukça bir fikir sahibi bulunan her coğrafyacı gibi ben de kendimi Varşovada Politeknîğin bir dershanesinde değil yaşanan kürenin her tarafına her istediğim zamanda görebilecek hâkim bir mevkie fırlamış gibi his ediyordum. Bir profesörün, muhtasaran da hikâye edilse, senelerce süren bir tetkiki beni kâh

Kanadanın buzlu tepelerinde seyahate, oradaki eşya, nebat ve insanları zihnimde yaşatmağa onları mutalaaya sevk ediyor, diğer birile beraber Himalaya şahikalarını dolaşılıyor; Hindin ot ve nebat gibi, insanı da süratle tenebbüt ettiren tarih ve insan kaynağı münbit ovalarından, Sibirya şimâlinde bir küme teşkil eden yığın dağların hutut ve eşkâlini tesbite gidiyorum. Gobi çölünün savrulan kumlarında duramayarak Çinin hayat ve tabiatını zihnimde yaşıyor; Avusturalyadaki tabiati araziyei tetkik, iskân ve imar işinin tarzı cereyanını daha yüz sene evvel ıssız bir halde bulunan bir çok yerlerin ilim ve coğrafya himmetile bu gün nasıl mamureye döndüklerini sevinçle görüyorum.

Avrupanın her tarafını karış karış geziyoruz. Baltık denizi sahillerinin bütün evsafını biliyoruz, nehirlerinin bu günkü değil hatta tarihi seyirleri gözümüz önünde canlanıyor. Gölleri, ovaları, ormanları hep ziyaret ediyoruz. Edvarı tarihiyeye, bilhassa dördüncü devre geniş surette ircaı nazar ediyoruz. Bu güne kadar olan tahavvülât seri halinde gözümüz önünde canlanıyor. Monblanı olduğu kadar karpat dağlarını, Po vadi-sini, Almanyanın geniş ovalarını, Fransanın münbit vadilerini geziyoruz. Hayatı, imarı, medeniyeti, sanayii, insanları zihnen hep görüyoruz, onlarla konuşuyoruz.

Avrupa sahasında bu geniş ve derin tetkikten aldığımız hızla Afrika sahralarında dolaşılıyor, kızgın güneş altında istikşafî harita yapan Fransız, İtalyan zabitlerine refakat ediyor, himmet ve gayretlerine teşekkür ediyoruz.

Birleşik Amerika devletlerinin haritaları üzerine hayranıyet ile eğilen nazarlarımızda bütün şimâli Amerika sahası, her türlü hutut ile canlanıyor, bir kaç yüz senelik medeniyet mazisi olan bu yerlerde coğrafyanın bütün kudretini

görüyoruz. Her milletten bir çok münevver kafaların iştirâk ettiği bu büyük seyahati fikriyeye aziz Türkiyemizden tek başıma iştirâk etmiş bulunuyorum. İlim yolunda çalışan insanların ruhi samimiyetleri ne kadar kuvvetli de olsa bu yalnızlığın te'sirini telâfiye imkân yok. Bütün dünyayı dolaşan o kocaman âlemi efkârdan benim vatanımı ziyaret kimse gelmedi. Ben, ilim yolunda öksüzlüğümüzün bütün meraretini duyarak vatanımı yalnız başıma fikren ziyaret ediyorum.
